

**РОЛЬ БЕССАРАБСЬКИХ ДВОРЯН
В ОРГАНІЗАЦІЇ БЛАГОДІЙНИХ КАМПАНІЙ
ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ 1877-1878 рр.**

Наталя Морошан

кандидат історичних наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Благодійність – це суспільне явище, яке відоме в Україні здавна, ще з часів Київської Русі. У ХІХ ст. добродійність набула особливого поширення серед шанованих і багатих представників суспільства. Особливо вона привертала увагу дворянства в тяжкі часи воєнних дій. Сьогодні спроба простежити історію становлення благодійності в Україні є не лише цікавою екскурсією в історичне минуле Батьківщини, а й живим прикладом для сучасних еліт.

Аналіз досліджень останніх років свідчить, що різні аспекти діяльності представників дворянських родів Бессарабії періоду ХІХ – ХХ ст. знайшли достатнє висвітлення у науковій літературі. Зокрема, вітчизняні історики в своїх роботах аналізують правові засади оформлення дворянства Бессарабії, особливості його нобілітації та внутрішньої стратифікації (Л. Циганенко [15]), добродійну, підприємницьку і торгово-фінансову діяльність (Н. Гончарова [13], М. Башли [1]). Однак, слід зазначити, що є певне коло питань, які сьогодні залишилися поза увагою науковців і вимагають детального вивчення. Метою даної статті є дослідження ролі бессарабських дворян в організації благодійних кампаній під час російсько-турецької війни 1877-1878 рр.

Різноманітні заходи у вигляді театральних та музичних вечорів, балів, ярмарок займали помітну роль у суспільному житті Російської імперії. Доволі часто, особливо в період загальнодержавних явищ та негараздів (війн, повенів, пожеж), вони носили благодійний характер. Активну роль в організації місцевих добродійних концертів, спектаклів, лотерей-алеґрії під час війн середини ХІХ – початку ХХ ст. відігравала бессарабська аристократія.

Влаштування благодійних заходів у період російсько-турецької війни 1877-1878 рр. користувалося надзвичайною популярністю серед представників нобілітету регіону, що підтверджують не лише документи КУІА, а й тогочасні публікації в газетах та журналах. Так, під час російсько-турецької війни 1877-1878 рр. активізувалася практика збору грошей на потреби військового часу. Активну діяльність розгорнули представниці Акерманського дамського комітету, організувавши у травні 1877 р. музичний вечір, на якому було зібрано 253 руб. 9 коп. З них для поранених воїнів надійшло 33 руб., а на виготовлення білизни – 200 руб. Всього, від благодійних концертів організованих силами дамського комітету Акерману в 1877 р. було отримано 829 руб. 20 коп. [2].

Наприкінці травня 1877 р. у міському Олександрівському саду за ініціативою Кишинівського дамського комітету проводилася лотерея-алеґрії (різновид лотереї, в

якій переможці визначаються відразу після придбання лотерейних квитків). Це була перша за чисельністю учасників лотерея, підготовка до якої розпочалася ще за тиждень. В якості призів лотереї розігрувалися різні речі, передані безкоштовно місцевими аристократами для благодійної допомоги. Так, В. Кандауров пожертвував коня, М. Крісті – корову, Є. Семиградов – барана, І. Крижановський – мавпу. Прийомом пожертвувань займалися дружина таємного радника Г. Нарішкіна, дружина генерал-майора А. Драгомирова та дворянки З. Кешко, А. Катаказі. Всю роботу представниці комітету проводили безкоштовно, крім цього особисто пожертвували 57 руб. та різні речі для воїнів. Загальний прибуток від лотереї становив 2 913 руб. Половину суми було передано Кишинівському відділу Червоного Хреста, решта залишилася в розпорядженні комітету [5].

8 липня 1877 р. з метою збору коштів на посилення матеріального забезпечення кишинівського речового складу було влаштовано концерт. З продажу вхідних квитків зібрали 884 руб. 83 коп. Витрати на проведення заходу склали лише 106 руб. 32 коп., оскільки Кишинівська духовна семінарія надрукувала брошури для хору безкоштовно, а місцевий аристократ С. Кубіцький взагалі відмовився від плати за використання фортепіана [3].

21 липня 1877 р., на користь хворих і поранених воїнів відбувся аматорський спектакль, для проведення якого Н. Міщенко безкоштовно надала приміщення театру. Від реалізації квитків було зібрано 286 руб. 90 коп., з яких 81 руб. направлено до Кишинівського дамського комітету, а 83 руб. – дворянці Г. Нарішкіній для придбання теплих речей на потреби діючої армії [4].

22 липня 1877 р. дамський комітет організував чергову лотерею-алеґрі, на якій було продано 10 000 квитків і отримано 2 563 руб. Подібні заходи організовувалися ще кілька разів. Так, 8 серпня відбувся спектакль і виставка живих картин. Всього було зібрано 1 080 руб., з яких 637 руб. 40 коп. – отримані з художньої галереї. Пожертви склали 308 руб., більше всіх передав дворянин В. Маньковський – 100 руб. Кошти були направлені до тимчасового військового шпиталю (212 руб. 32 коп.), буфету Червоного Хреста, що знаходився на залізничній станції м. Кишиніва (446 руб. 90 коп.) та швейної майстерні (234 руб. 75 коп.). Залишки були переведені на рахунок Кишинівського міського банку. До Габровського шпиталю окремо було відіслано 30 фунтів чаю та 30 пляшок вина, а до Зимницького – 60 фунтів чаю та цукру [6].

27 серпня за участю 4-х музичних хорів з ілюмінацією, фєсрверком, бенгальськими вогнями відбулося свято в Олександрівському саду. Загальний збір становив 452 руб., з яких 226 руб. передані на потреби комітету, решта – на будівництво будинку для інвалідів. 11 вересня 1877 р. знову було влаштовано свято, на проведення якого дворянин П. Леонард подарував буйволицю, а дворянин І. Семиградов безкоштовно облаштував сад. Дохід від проведення становив 727 руб. 90 коп. [7].

Значну роль у добродійній діяльності періоду російсько-турецької війни 1877-1878 рр. зіграв кишинівський дворянин І.І. Семигравов (1846 р.н.). Під час військового конфлікту брав активну участь в організації у місті благодійних заходів, які найчастіше проходили в Олександрівському парку. Іван Іванович безпосередньо надавав допомогу в облаштуванні саду та підготовці проведення концертів, виставок, лотерей-алеґрі. Його дружина, Н.Д. Семигравова, також виявляла активну участь в добродійності: 27 січня 1878 р., разом з іншими бессарабськими дворянками, пані Семигравова безкоштовно співала на благодійному концерті [14, арк. 1].

27 грудня 1877 р., за сприянням дворянок А. Леонард, І. Мазаракі-Дебольцевої, А. Косич, С. Драгомирової, відбувся концерт, під час якого було зібрано 480 руб. 54 коп. 13 січня 1878 р. сума зібраних коштів з аматорських спектаклів з трьома п'єсами «Комедія без назви» (К. Кугушева), «Чудовисько» (В. Александрова), «Розлука – також наука» (П. Григор'єва) становила 1 480 руб. Всі зібрані фінанси були надіслані на потреби шпиталів Кишинєва.

Для організації благодійних заходів місцеве дворянство активно використовувало народні та календарні свята. Так, у січні 1878 р. було проведено ялинку з подарунками для дітей (500 шт.). Для дорослих було організовано розважальний вечір і буфет. Загальний збір становив 724 руб. 78 коп., з яких 362 руб. було передано О. Катаржі для Кишинівської гімназії, решта коштів пішла на пошиття натільної білизни для армійців.

27 січня 1878 р. Кишинівський жіночий комітет організував та провів концерт для солдат, які були виписані зі шпиталів. З музичною програмою виступали дворянки Г. Нарішкіна, В. Губер, В. Пурчелло, Н. Семигравова, які співали перед глядачами. Зібрані гроші, у розмірі 661 руб. 50 коп., були передані військовослужбовцям. 1 лютого цього ж року відбувся спектакль любителів музики, прибутки з якого – 912 руб. 37 коп. – надійшли до швейної майстерні.

10 лютого 1878 р. з проведення балу-маскараду та лотереї-алеґрі було зібрано 1 292 руб., які також були направлені для поранених воїнів у шпиталі регіону. Благодійниками на цих заходах виступили бессарабські дворяни – Я. Бонгардт, Є. Гафенко, М. Зілоті, А. Катаказі, А. Крісті, О. Руссо [9].

15 лютого 1878 р. у театрі Гросмана в Кишинєві відбулася виставка живих картин, на яку лише бессарабські дворяни доставили 7 картин, серед яких: «Ворожіння в дзеркалі» (Е. Шебеко, Е. Крісті), «Елезар і Ребекка біля колодязя» (Е. Семигравді, А. Ласкарі) та інші. Прибуток з вистави у розмірі 654 руб. було передано на потреби Червоного Хреста.

17 лютого 1878 р. місцевим товариством піклування про хворих і поранених воїнів було влаштовано бал-маскарад, на якому реалізовано 380 білетів. Загальний прибуток склав – 775 руб. 55 коп. У цей же день дамським комітетом було організовано бал-маскарад, на який було придбано 380 квитків на 570 руб., а понад

цієї суми отримано 205 руб. Найбільші внески зробили А. Нарішкіна (22 руб.), Л. Пуришкевич (17 руб.), Е. Макрі (12 руб.) (при вартості квитка 1 руб. 50 коп.) [10].

30 квітня 1878 р. за участю дворянок М. Шебеко, М. Семигравової, М. Шмідт було організовано «народне гуляння». З продажу квитків отримано 964 руб. 20 коп., з аукціону – 331 руб. 30 коп., окремо надійшло – 125 руб. Половину отриманих грошей було відправлено дитячому притулку (547 руб. 15 коп.), а іншу – на будівництво інвалідного будинку в м. Кишинів [11].

19 травня 1878 р. для воїнів, які поверталися додому з війни було проведено благодійний концерт. Зібрана сума в розмірі 698 руб. була передана 33 військовослужбовцям з різними видами каліцтв [12].

27 серпня 1878 р. відбулося «народне свято» (загальний збір – 226 руб.), а 11 вересня 1878 р. в Олександрівському міському саду організовано «народне гуляння» з феєрверком. Граф Н. Строгонов пожертвував – 113 руб., аристократ К. Кристі – 100 руб. Всього було зібрано – 1 033 руб. 50 коп. (вартість квитка становила – 15 коп.), що, як свідчить газетна публікація, передали до реабілітаційного притулку військових.

При отриманні квитка на благодійний захід представниці бессарабського дворянства платили вдвічі, а то й більше його вартості. Так, Г. Демірова заплатила 50 руб., М. Пуришкевич, О. Маркова по 25 руб. при ціні квитка в 12 руб. [8].

Отже, дворяни Бессарабської губернії під час російсько-турецької війни 1877-1878 рр. брали активну участь в організації добровільних акцій. У цей період за сприянням місцевих аристократів було проведено 18 благодійних заходів. Найбільшою популярністю користувалися лотереї-алеґрії як найшвидший спосіб збору коштів.

Література:

1. Башли М.І. (2013). Російське дворянство в історії Бессарабії (70-ті рр. XIX ст. – початок XX ст.). *Матеріали десятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Україна наукова» (24-26 грудня 2013 р.)*. К.: Меганом. С. 1-3.
2. Бессарабские губернские ведомости. 1877. № 50. 29 июня.
3. Бессарабские губернские ведомости. 1877. № 52. 6 июля.
4. Бессарабские губернские ведомости. 1877. № 55. 16 июля
5. Бессарабские губернские ведомости. 1877. № 57. 23 июля.
6. Бессарабские губернские ведомости. 1877. № 61. 6 августа.
7. Бессарабские губернские ведомости. 1877. № 62. 10 августа.
8. Бессарабские губернские ведомости. 1878. № 7. 9 февраля.
9. Бессарабские губернские ведомости. 1878. № 11. 11 февраля.
10. Бессарабские губернские ведомости. 1878. № 13. 18 февраля.
11. Бессарабские губернские ведомости. 1878. № 38. 1 июня.
12. Бессарабские губернские ведомости. 1878. № 51. 5 июля.

13. Гончарова Н.О. (2015). Доброчинні ініціативи дворян у Бессарабській губернії. *Гуржійські історичні читання*. Вип. 10. С. 96-98.
14. Комунальна установа «Ізмаїльський архів», ф. 2, спр. 416, 1 арк.
15. Циганенко Л.Ф. (2010). Дворянство Півдня України (друга половина XIX ст. – 1917 р.): монографія. Ізмаїл: СМІЛ. 384 с.

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Іван Татаринів

кандидат історичних наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Перша світова війна стала одним з найважливіших рубежів історичного процесу людства. Це був перший глобальний конфлікт, що торкнувся практично кожного представника європейської цивілізації. Ще ніколи в історії до глобального конфлікту не була залучена така кількість країн і народів. Бойові дії мали надзвичайний масштаб: загиблі воїни та цивільне населення, зруйновані поселення та інфраструктура, спалені поля, реквізоване продовольство – це лише невелика частина реалій 1914-1918 рр. Та навіть в умовах суцільного жаху полум'я війни люди розуміли необхідність підтримки один одного. Саме з таких засад формувалося явище благодійності. В Російській імперії громадська думка сприймала війну як спільну справу, тому і допомога як солдатам на фронті, так і постраждалим в тилу – носила суспільний характер.

У перші дні війни перед країною виник цілий ряд невідкладних завдань. Крім безпосереднього підтримання боєздатності армії необхідно було забезпечити її супутніми предметами побуту: теплими речами, білизною, засобами гігієни тощо. Крім того, в країні виник широкий контингент осіб, які постраждали від війни: хворі і поранені воїни, біженці, російські військовополонені і, звичайно, сім'ї мобілізованих, що залишилися без годувальників. Всі вони гостро потребували і матеріальної, і в моральної підтримки. Реакція населення на заклик держави, на думку О. Борщуквої, висловилася в тому числі і у формі великої благодійної діяльності [1, с. 11].

Особливу силу в надзвичайних обставинах війни набуває людський фактор. Успіх справи допомоги калікам і хворим воїнам, їхнім родинам, біженцям і військовополоненим залежав, багато в чому, не тільки від глибини і щирості співчуття, милосердя, усвідомленого розуміння почуття боргу, а й від організаційних і фінансових можливостей, і від раціонального прагматизму, спрямованого на вирішення завдань, що стояли перед російською благодійністю, і на підвищення ефективності її роботи. Суспільство не могло не зосередити зусиль на допомогу жертвам війни.